

költészetünkben már régen megtalálta klasszikus feldolgozását, művészeinket aránylag kevésbé ihlette meg s így ez az ifjúság lelkebe is csak olvasmányok, nem pedig művészi átélésből fakadó eleven szemlélet útján juthatott el. Pedig a sok elterjedt, idegen tárgyú képeskönyv anyagán kívül a fejlődő, fiatal magyar lelkek természetes táplálékul kínálkoznak a hűnmondák — vélekedjünk bármiként is azok eredetéről — nemesak mint nemzetünk őstörténetének mondákkal átszótt képei, hanem mint a néplelek zárt egészbe olvadó, művészi megnyilatkozásai is. Éppen ezért örömmel kell üdvözlönnünk e képes albumot, mely Helbing Ferenc tizennégy, magyarázó szöveggel ellátott képét nyújtja a Rigler József Ede papírneműgyár r.-t. kiadásában. Még többet ad, mint amennyit a cím elárul, amennyiben a képek fele a magyar honfoglalási mondakört is felöleli, sőt befejezésül Szent István és Szent László alakja is helyet talál benne. A képek kiválasztásánál a történeti szempont volt az uralkodó, de azért a nagy művészeink alkotásaiból amúgy is jól ismert jelenetek helyett fel lehetett volna venni a hűnmondák egyes kevésbé ismert, de nem kevésbé költői, művészi ábrázolásra meg éppen nagyon alkalmas részleteit, így pl. az Akvileja elfoglalásával kapcsolatos gólya-mondát, vagy a honfoglalási mondakörből a Botond-mondát. Sajnos, a kísérő magyarázó szövegek nem felelnek meg teljesen a célnak: egyes helyeken a képekben ábrázolt mondai vagy történeti jelenetek színesebb és elevenebb leírása helyett valóságos száraz adathalmazt nyújt, holott az egész sorozat történeti összefüggését — amit a szövegek ismeretlen összeszerkesztője nyilván szem előtt tartott — ezek nélkül is meg lehetett volna őrizni. Ezenkívül itt-ott tárgyi tévedések is előfordulnak, a mondatai pedig sok helyt nemesak pongyolák és magyartalanok, hanem értelmetlenek is. Ilyen munkánál, amely az ifjúság számára készült, nagyobb gondot kellett volna fordítani a világos, helyes és magyaros stílusra. Így a magyarázó szöveg nem áll összhangban és nem is méltó Helbing Ferenc képeihez, melyek eredeti és finom ízlésről tanuskod-

nak s itt-ott (így pl. Attila kardja, Hadak útja, Emese álma) szép színhatásokkal is gyönyörködtetnek. A szép kiállításban megjelent képeskönyv így is hivatva van arra, hogy a fiatal magyar lelkeknek nemes élvezetet és tanulságot nyújtson s az ősi mondaköltészet képeit és alakjait elevenebbekké és színesebbekké varázsolja számukra. *m. gy.*

Komáromi János: A régi szerető.

A regény címe nem valami démont rejteget, kinek visszatérése új szeretők avancementját zavarja meg: egy ártatlan, tavaszt sugárzó kislány ad a címnek nemes tartalmat. Az ifjúság, szépség, jóság és hűség lép frigyre egyéniségében s mikor a regény végén eltűnik szemünk elől, édes alakját, mint virágos ágat a szellő, hintázza tovább emlékezetünk. Benne van Gretchen ártatlansága és Solveigh hűsége s ami kellem az ifjúság fáján fakad, azzal az író pazarul virágozza föl ezt az üde kis teremtet. Úgy tetszik, nem is képzeletével teremtette: megalkotásánál szíve — emlékezett.

Ez a kislány szegény rokona a gazdag családból származó hősnek, kivel együtt nevelkedik. Gyermek kori pajtások, „testvérké”, majd szerelmesek. Közükből áll azonban hősünk édesanyja, ki mindkettőjüknek más jövődötbelit szánt. A magasabb akarat érvényesül, annál inkább, mert a fiatalok részéről elősegíti ezt dac, szeszély, kötődés és az első szerelem megannyi ön- és egymást sanyargató eleme. A leány, a „testvérke” máshoz megy férjhez, jöllehet minden érzése és gondolata még az utolsó pillanatban is „pirulva kérdi” s kémleli „testvérbátyját”. A fiú is új szerelmet keres most s könnyen talál menyasszonyra. De jön a háború! A „testvérke” férje elesik; hősünk menyasszonya, a régi szeretők viszonyát megismerve, nem várja meg az orosz fogságban sýnlódó vőlegényt, hanem férjhez megy; az édesanyja, ki tán ezek után nem is ellenezné már a fiatalok házasságát, meghal. A régi szeretők maradnak csak meg s a régi szerelem. A Sors, ki ennyi akadályt eltávolított, úgy látszik, végül maga is belátta, hogy egymásnak vannak teremtve.

A regény ez extractumának — mint minden extractumnak — bizo-

nyára nincs se íze, se bors; de ha e hiányos, még a mese gerincét is csak alig érintő vázlatához hozzáfűzzük, hogy a téma rendkívül fordulatosan és elevenen pereg le egy igen érdekesen bonyolított mesében, akkor mégis lesz tán a regényről némi fogalmunk. Ha egyetlen nem, azt megsejtjük, hogy kitűnő íróművésszel van dolgunk, aki olyan nehézségeket, mint pl. az édesanya és hálátlan szerepe közti ellentét, vagy a fiataloknak az anyai akaratban való könnyű megnyugvása stb. — az olvasóra nézve elfogadható módon old meg. Komáromi általában könnyen feledteti velünk a valószerűtlenségeket, mert e tekintetben művészetének nem egy briliáns eleme áll rendelkezésére. Képzete néha mintha szándékosan keresné az olvasó számára nem „reálisat”, hogy aztán egy másik ponton az élet legigazabb dokumentumait tárva fel, feledtesse az előző hézagokat s diadala annál nagyobb legyen.

S a regény folyása, hogy ne mondjam, izgalmas futama valóban azt látszik bizonyítani, hogy az írónak van igaza. Ahol az érzelem túlrad s magával ragad, ott a lélektani rések is megtelnek tartalommal. Komáromi regényének ilyen erős érzelmesség az alapvonása. Ha alakjai tetteikkel néha meglepnek is: érzéseik „e világba valók”, tapintathatók, igazak. S érzéseik alól állandóan kihallszuk az író hevülete. Lírával van itt dolgunk, ahol az epikát is a líra zenéje kíséri s a karmester az író szíve. Innen van, hogy még könnyelmű, semmiházi, szertelen alakjai is alapjában nemesszívűek és ártatlanok. Az író mint az érzések fejedelme jelen meg közöttük s pazarul osztja a jóságné ajándékait. Irigykedéssel nézhetné e világot egy társadalmat javítani törekvő szociológus, látva a regényíró bűvös hatalmát. De ismételjük, az írónak van igaza, ki meg tudja mutatni, hogy a jónak is van némi szerepe e földi életben. Komáromi két főalakjában a legszeretreméltóbb emberi vonások egyesülnek s így már jellemüknél fogva is igen rokonszenvesek. Elénk hozza fiatalosságukat, szeleburdi voltukat, sok-sok szenvedésüket, jóságukat és erejüket s mindezt az élet színében vilantja meg előttünk. Érezzük, hogy

amit az alakok átélnek, az nagyrészt az írónak is élménye volt, ezért tud oly őszinte, meleg és közvetlen lenni. S ezért lesz az egész regény a mi élményünk is. Fiatalos ábrándok sok hímes hangulata, ifjonti szerelem ezer játéka, pajzán-sága és édes-bús fájdalma: mindez az olvasó szívében is életre kél. De az írónak más színei is vannak: felgördül a csataterék függőnye s tanui vagyunk már-már feledett gyötrelmeinknek, halljuk az ágyúk zengését s végigvászorgunk a fogság sivatagain. Komor, döbentő csataképek, izgalmas kalandok részeseivé leszünk s újra átéljük a háború pokoli színjátékát. Majd ismét derűsebb világba lépünk, hol humorát csillantja meg az író s kedélye selymével simítja lelkünket. Sokhúrú hangszere van s érzéssel, tisztán játszik összes hurjain.

Komáromi regényének lírai jellege okozza, hogy az író itt-ott önéletrajzszerű közvetlenséggel hat. Lehet, hogy e hatást a forma is segíti: az író első személyben mondja el hőse sorsát. Annyi bizonyos, hogy az olvasó érdeklődését ezzel is fokozza s ez érdeklődés annál is inkább kielégül a regény bonyodalmanak szerencés megoldásában, mivel a hős és író sorsában összefüggő vonatkozásokat keres.

A regényben azonban mindezeket túl egy ritka írói kvalitás is jelentkezik: a meseszövéis frissessége. Lapunk előbbi számának egyik tanulmánya emlékeztetett rá, hogy az újabb magyar regényben a lélektani vivisectiótól a tömegrajzokig igen eltérő irodalmi irányok keretében kértek életet különböző regényírói képességek, de ezek közt a mesemondás adománya a legtöbb esetben harmadrangúnak tűnt fel. Ahol a mese — mint egy-két kitűnőbb írónknál — ismét méltó szerepéhez jutott, ott is érezni, hogy Jókai regényeiben elfoglalt egyeduralomszerű pozíciójából vesztett s hatalmát arányosan osztja meg a művészi hatás más elemeivel. Komáromi Jánosnál azonban ismét a mese dominál. Hajlékony képzelőerővel, gazdag leleménnyel szövögeti meséje fonálát s fordulatosságával állandóan résen van, hogy a figyelmet izgassa. Említettük, hogy meséje nem is folyik, hanem iramlis s az író képzetének gyors és

változatos kanyargásait csaknem lihegve követjük. Ez eljárás bizonyára elsőrangú művészi erőről tanuskodik, hiszen a képzeletet a naturalisták sem tehették trónfosztottá a művészi hatóerők birodalmán.

Komáromi írói tehetségét e regény újabb fejlődésben mutatja. Kompozíció iránti kitűnő érzéke, gazdag kedélye és képzelete, eleven el eszelő modora és meleg humora adva vannak. A lelki élet gondosabb megfigyelésére hívhatók tán föl figyelmét. Az élet nem oly gyöngéd egyikünkhöz sem, hogy e tekintetben megkíméljen útmutatásaitól s ne érintse optimizmusunk himpóráját. Az említett képességek maunkban véve is oly adományok, melyek az írók további pályáján csak fölfelé vihetik. *Hartmann János.*

Dr. Laky Dezső: Csonka-Magyarország megszállásának közgazdasági kárai. (A M. T. Akadémia kiadása.) A dicsőséggel és balsorssal teljes magyar történelemnek legszomorúbb korszaka az az idő, midőn a veszített háború katasztrófája s a forradalmak öngyilkos pusztítása után a megcsontított, feldarabolt ország romjaira is reánehazult a megszálló hatalom.

A m. kir. központi statisztikai hivatalt illeti meg az az érdek, hogy ennek a szomorú korszaknak a történetét számszerűleg is megrögzíteni igyekezett. Az ország fővárosa s a Dunántúl egyrésze még román megszállás alatt állott, és máris elkészültek a központi statisztikai hivatalban a kárfelvétel tervei és előmunkálatai, hogy azután fokozatosan, amint a megszállók elhagyták csonka országunk földjét, azonnal a kiűrés után, megtörténjék a kárfelvétel végrehajtása is. A statisztikai hivatalra nem könnyű feladat hárult, hiszen nem járhatott a statisztikai módszertan jól kitaposott ösvényein munkakörének ez eladdig ismeretlen területén. Nagy szakértelemmel, fáradhatatlan energiával és kiapadhatatlan leleményességgel kellett magának utat törnie nehéz feladata megoldásához. Nem végzett hiábavaló munkát. Az összegyűjtött, megdöbbenően nagy statisztikai anyagnak nemcsak a történettudomány és az újjáépítést szolgáló hivatalozott nemzeti közgazdasági poli-

tika fogja hasznát venni: ez az anyag máris teljes egészében rendelkezésére állott a megszállások kárainak emgállapítása céljából Budapestre küldött és itt körülbelül két éven át működött „Commission spéciale des réparations”-nak, amelynek számos ellenőrző útján módjában volt a magyar statisztikai kárfelvétel megbízhatóságáról meggyőződést szerezni.

A kárfelvétel hatalmas anyagát a leghivatottabb toll, Laky Dezső dolgozta fel és tette egy vaskos kötetben a nagyközönség számára is hozzáférhetővé. A rideg számsorok óriási tömegét elejétől végig eleven és élvezetes formában mutatja be. Nem követhetjük őt a károk sok szempontból érdekes különféle csoportosításának s a tanulságok levonásának útjain. Csupán a végeredményt emeljük ki. A megszállások kárainak összege 1919 augusztus havi magyar koronákban kifejezve — (12'68 centime-os zürichi jegyzés mellett) — 26 milliárd 216 millió 63 ezer koronára, mai koronákba átszámítva *több mint tízezer milliárd koronára rög*. Hatalmas szám, a gondolat elfárad, mire odaér. Ebből a 26 milliárdból az „oroszlán”-rész, 24 és fél milliárd, oláh szomszédaink látogatását örökíti meg. Sokkal kevesebb hozzáértéssel fosztogattak a jugoszlávok és a csehek. A legjobban azonban a francia megszállás alá jutott Szeged és környéke járt. A francia megszállással kapcsolatos károk kizárólag olyan természetűek, amelyek megszállásnál el nem kerülhetők.

A statisztikai anyag feldolgozásán kívül részletesen megismertet Laky Dezső könyve a kárfelvétel módszerével, röviden vázolja a megszállások történetét, mindenütt reámutat az okozott károk szerves összefüggésére a magyar közgazdasági élet egészével s kutatja a károk közvetett hatásait is termelésünk és államháztartásunk egész rendjére. Figyelme kiterjed azokra a károokra is, amelyeket a megszállók a trianoni béke folvtán elvesztett területeken a békeszerződés aláírása előtt, tehát jogilag akkor még magyar földön okoztak közgazdaságunknak. Történeti szempontból igen értékesek azok a „szemlények”, melyeket a románok gazdasági vonatkozású rendeleteiből gyűjt ösz-